

УДК 364.442.6.003.2(477)

В. В. Роlederс,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки,
Тернопільський національний економічний університет, м. Вінниця
ORCID ID: 0000-0002-6653-6583

Г. С. Кукель,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки,
Тернопільський національний економічний університет, м. Вінниця
ORCID ID: 0000-0001-7699-5997

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.10.49

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

V. Roleders,
Ph.D. in Economics, associate professor of Finance, Banking and Accounting Department,
Vinnitsa education and research institute of economy of Ternopil national economic university, Vinnitsa
G. Kukel,
Ph.D. in Economics, associate professor of Finance, Banking and Accounting Department,
Vinnitsa education and research institute of economy of Ternopil national economic university, Vinnitsa

PROBLEMS OF FINANCING OF SPHERE OF SOCIAL DEFENCE OF POPULATION IN UKRAINE
AND WAYS OF THEIR OVERCOMING

У статті досліджено проблеми і перспективи подальшого реформування та удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні. Виявлено сучасні проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та окреслено шляхи їх подолання. Здійснено аналіз видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення за 2012–2017 рр. Досліджено групування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення за різними категоріями згідно з базою даних ОЕСР. Проаналізовано трансферти у грошовій і негрошовій формах населенню у зведеному бюджеті України. Досліджено видатки на соціальне страхування, що фінансуються з державних цільових позабюджетних фондів. Запропоновано комплекс заходів для вирішення проблем фінансування сфери соціального захисту населення в Україні. Визначено основні напрями забезпечення якісного соціального захисту населення України.

Last years military operations on east of country, falling of production, increase of unemployment, removals of the state from adjusting of prices and other negative factors stipulated mass impoverishment of population and sharpened a requirement in realization of active politics of social defence of population. One of the most ponderable constituents in the system of social defence of citizens is its financial providing. Limit financial possibilities of the state need to admit an objective necessity forming of effective social defence as priority direction in the public policy of realization of

major public necessities. Problems and the prospects of further reforming and improvement of financial security of social protection of the population in Ukraine are investigated in the article. Modern problems of financing of the sphere of social protection of the population in Ukraine are revealed and the ways of their overcoming are planned. The analysis of expenses on social protection and social security of 2012–2017 is carried out. It is investigated grouping of expenses on social protection and social security on different categories according to the database of OECD. Transfers in monetary and non-monetary forms to the population in a consolidated budget of Ukraine are analysed. The expenses on financing of social insurance from the public trust off-budget foundations are investigated. The complex of measures for the decision of problems of financing of sphere of social defence of population in Ukraine are offered. Basic directions of providing of quality social defence of population of Ukraine are certified. The system of measures of social protection and the available programs of social orientation are not effective remedies of decrease of level or overcoming poverty in Ukraine. It also means that the volume of social transfers which aim at decrease in level of poverty can be reduced considerably if they are addressed and will go to directly needy categories of the population. Under such circumstances there is a need to carry out the deep analysis of a system of measures of social protection and types of social security to enter mechanisms which allow to render the social help and other measures of social support to those categories of the population which really need it.

Ключові слова: соціальний захист, видатки, класифікація соціальних видатків, проблеми фінансування, заходи.

Key words: social protection, expenses, classification of social expenses, problems of financing, measures.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Останні роки воєнні дії на сході країни, падіння виробництва, зростання безробіття, підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, усунення держави від регулювання цін та інші негативні чинники зумовили масове зубожіння населення та загострили потребу в проведенні активної політики соціального захисту населення. Однією з найвагоміших складових у системі соціального захисту громадян є його фінансове забезпечення. Сучасні виклики і обмежені фінансові можливості держави потребують визнати об'єктивною необхідністю формування дієвого соціального захисту як пріоритетного напрямку у державній політиці реалізації найважливіших суспільних потреб. Це актуалізує дослідження проблем і перспектив подальшого реформування та удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні й практичні аспекти системи соціального захисту населення в Україні розглядаються багатьма вітчизняними ученими й дослідниками, які накопичили значний обсяг теоретичного матеріалу та практичних доробок. Зокрема наукові розробки О. Романюк зосереджені на питаннях стану фінансування соціального захисту населення. О. Василик та І. Кичко у своїх роботах розглядають соціальне страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту. Предметом

наукових досліджень Л. Бабич і Л. Васечко є питання оптимізації моделі фінансового механізму соціального страхування. Обґрунтування фіскального забезпечення реалізації соціальних функцій держави знаходимо в працях В. Тропіної. Сутність і складові бюджетного механізму фінансування соціальних гарантій населення, аналіз проблем бюджетного планування та прогнозування містять наукові статті Л. Момотюк.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виявити сучасні проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та окреслити шляхи їх подолання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціальний захист та соціальне забезпечення — найбільша видаткова стаття зведеного бюджету України, яка за обсягом випереджає охорону здоров'я, освіту та видатки на економічну діяльність [1].

Упродовж 2012—2017 рр. обсяг річних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення становив у середньому 22% від загальної суми видатків зведеного бюджету України. Цікавим є показник обсягу певної категорії видатків відносно ВВП (валового внутрішнього продукту). За цим показником обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2013 р. був найбільшим за весь період — 9% ВВП [2].

В окремі періоди видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення становили навіть більшу частку у зведеному бюджеті. У 2013 р. соціальний розвиток країни був визначений одним із політичних пріоритетів, а отже, за даними [2] частка бюджетних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення зросла до 28% загальної суми видатків зведеного бюджету.

У 2006 р. нова урядова політика, спрямована на економічний розвиток країни, призвела до збільшення видатків на економічну діяльність, а отже, до скорочення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення до 24% від усіх видатків зведеного бюджету, що становило 8% ВВП у відповідному році. 2007 р. уряд України визначив своїм пріоритетом інноваційно-інвестиційний розвиток, як наслідок, видатки на соціальний захист скоротилися більше, ніж на 1% порівняно з 2006 р. і становили 6,5% ВВП. У 2017 р. було відновлено пріоритет фінансування соціальної сфери, і частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення знову зросла — до 7,8% ВВП.

Аналіз динаміки зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення порівняно з динамікою зростання ВВП виявляє цікаву закономірність. Так, за даними [2], єдиним періодом, коли видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення зростали синхронно з показниками ВВП, були 2006—2007 рр.

Натомість за даними Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України найбільш помітно видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення зросли в 2013 р. і становили 107% показника 2012 р. Водночас зростання ВВП уповільнилося з 29% до 28% за відповідний період. Отже, вповільнення росту ВВП відбулося на фоні зростання видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, а також скорочення видатків на економічну діяльність.

Проте обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, що відображається у зведеному бюджеті, не розкриває реального обсягу всього бюджетного фінансування, яке спрямовується в Україні на сферу соціального захисту та соціального забезпечення. Це пояснюється тим, що, відповідно до діючої системи бухгалтерського обліку, деякі складники видатків на фінансування соціальних послуг, соціальних виплат та інших заходів соціального захисту включаються до інших видаткових статей бюджету, а саме: видатків на житлово-комунальне господарство, освіту, духовний і фізичний розвиток, охорону здоров'я, громадський порядок та оборонутощо.

Видатки на сферу соціального захисту та соціального забезпечення можна знайти практично в кожній із видаткових статей бюджету відповідно до функціональної класифікації видатків. Наприклад, видатки за статтю "Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування закладів, які надають соціальні послуги дітям та молоді" фактично належать до видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, проте формально вони обліковуються за видатковою статтю бюджету "Загальнодержавні видатки".

Інший приклад — видаткова стаття "Компенсація збитків Пенсійного фонду, викликаних упровадженням спеціальної ставки для платників фіксованого сільськогосподарського податку". Видатки за цією статтю логіч-

но було б віднести до видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, але вони включаються до видаткової статті бюджету "Економічна діяльність". Ще одним прикладом є стаття "Фінансова підтримка санаторно-курортних закладів", за якою фінансуються державні програми оздоровлення ветеранів війни, інвалідів, громадян, постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи, дітей і молоді та ін.

Однак ці видатки належать до видаткової статті "Охорона здоров'я", хоча, зважаючи на цільові групи, більш доцільно було б відносити їх до видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.

Таким чином, реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення значно перевищує ту їхню частину, що проходить у зведеному бюджеті України за видатковою статтю "Соціальний захист та соціальне забезпечення".

Щоб побачити реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, необхідно визначити ті з них, які на практиці фінансуються за рахунок інших видаткових статей бюджету, але фактично спрямовуються на вирішення окремих питань у сфері соціального захисту та соціального забезпечення.

Для того щоб провести коректне порівняння видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, які здійснює Україна, з аналогічними показниками розвинутих країн, наприклад країн-членів Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), передусім необхідно підрахувати загальний обсяг відповідних видатків в Україні.

Цей розрахунок має включати видатки, що обліковуються за видатковою статтю "Соціальний захист та соціальне забезпечення", іншими видатковими статтями бюджету, а також видатки державних цільових позабюджетних фондів. Інші видаткові статті бюджету включають видатки на охорону здоров'я та видатки на програми житлового будівництва і забезпечення житлом, що фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів. Видатки, що здійснюються за рахунок державних цільових позабюджетних фондів, включають видатки загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття та від нещасних випадків на виробництві.

Щоб визначити, які видатки дійсно належать до сфери соціального захисту та соціального забезпечення, можна використати систему класифікації соціальних видатків, що застосовується ОЕСР. База даних ОЕСР згрупує видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення за такими дев'ятьма категоріями:

— піклування про літніх людей — звичайні пенсії, пенсії особам, що достроково пішли у відставку, допомога на дому та послуги за місцем проживання;

— піклування про членів сімей військовослужбовців та постраждалих у катастрофах — пенсії та допомога на поховання;

— допомога у разі неієздатності та тимчасової непрацездатності — послуги з догляду, допомога у разі неієздатності, допомога постраждалим від аварії на робочому місці та допомога у разі нещасних випадків, виплати у зв'язку з непрацездатністю працівників;

Таблиця 1. Динаміка зростання різних категорій видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, млрд грн*

Категорії видатків	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Соціальний захист і соціальне забезпечення	13	19	40	41	47	74
Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	2	2	3	3	4	5
Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	1	2	2	2	3	4
Фонд соціального страхування від тимчасової втрати працездатності	3	3	5	7	5	7
Пенсійний фонд України	25	39	64	74	100	148
Охорона здоров'я	10	12	15	20	23	34
Забезпечення житлом	4	4	4	4	5	5
Соціальні видатки, всього	57	82	133	152	187	276
ВВП, всього	267	345	441	527	713	951
До ВВП, %	21%	24%	30%	29%	26%	29%

Джерело: складено авторами на основі даних Міністерства соціальної політики України.

— охорона здоров'я — видатки на лікування у стаціонарних медичних закладах та амбулаторне лікування, оплата медичних препаратів та виплати на превентивне лікування;

— сім'я та діти — допомога на дитину та пільгові кредити, допомога по догляду за дитиною, допомога при вагітності та пологах, допомога одиноким батькам;

— діяльність щодо розвитку ринку праці — послуги з працевлаштування, фінансування освітніх заходів для молоді та заходів із працевлаштування для непрацездатних;

— соціальна підтримка в разі безробіття — допомога у разі безробіття, компенсації у разі звільнення, компенсації за дострокове звільнення, пов'язане з кон'юнктурою ринку;

— забезпечення житлом — грошова допомога на купівлю та найжитла;

— інші заходи соціального захисту — грошова допомога, яку не можна віднести до інших категорій, призначена малозабезпеченим верствам населення (наприклад, допомога на придбання продуктів харчування чи одягу, поширена в деяких країнах, які не є членами ОЕСР), а також інші соціальні послуги та заходи соціального захисту [3].

З урахуванням цієї класифікації в Україні реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення буде складатися із загальної суми фактичних видатків державного і місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону

здоров'я, забезпечення житлом окремих категорій громадян (вони проходять за іншими статтями функціональної класифікації видатків) та видатків державних цільових позабюджетних фондів.

Обсяг таких видатків зведеного бюджету та цільових позабюджетних фондів у 2017 р. в Україні становив 276 млрд грн, або 29% ВВП (табл. 1).

Для порівняння: обсяг видатків, які безпосередньо обраховуються за бюджетною функцією "Соціальний захист та соціальне забезпечення", у бюджеті 2017 р. становив лише 74 млрд грн, або 7,8% ВВП. Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, загальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні є доволі значним навіть порівняно з розвиненими країнами. За показником "Соціальні видатки у відсотках до ВВП" Україну в 2017 р. випереджали лише Швеція та Франція.

Однак попри значний обсяг соціальних видатків якість соціальних послуг та інших заходів соціального захисту в Україні досі залишається відносно низькою порівняно з іншими країнами, а соціальні потреби найбільш уразливих категорій населення не задовольняються достатньою мірою.

За останніми доступними даними, у 2017 р. у розрахунку на одну особу він становив 1 677 дол. США на рік. Нижчий за показники України тільки рівень у Кореї (1 465 дол. США) та Мексиці (786 дол. США).

В Україні заходи у сфері соціального захисту поширюються на певні категорії громадян, визначені чин-

Таблиця 2. Трансферти населенню у грошовій та натуральній формі у зведеному бюджеті України, млрд грн

Трансферти населенню	Роки						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Трансферти у грошовій формі	7,50	7,50	13,14	33,15	32,97	32,50	46,50
Виплата пенсій і допомоги	7,00	6,93	12,24	32,64	32,41	31,90	45,51
Стипендії	0,50	0,57	0,90	0,52	0,56	0,60	0,99
Трансферти у натуральній формі	3,70	3,89	4,23	5,85	6,38	10,50	25,13
Інші поточні трансферти населенню, включаючи пільги	3,70	3,82	4,18	5,77	6,29	10,50	24,91
Капітальні трансферти	0,00	0,07	0,05	0,08	0,09	0,00	0,23

Джерело: складено авторами на основі даних Міністерства соціальної політики та Державної казначейської служби України.

Таблиця 3. Видатки державних цільових позабюджетних фондів

Основні показники	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Видатки державних цільових позабюджетних фондів, млрд грн	30,38	46,63	73,69	86,7	111,76	163,57
Приріст у порівнянні з попереднім роком, %	–	53%	58%	18%	29%	46%
Видатки до ВВП, %	11%	14%	17%	16%	16%	17%

Джерело: складено авторами на основі даних Державної служби статистики України.

ним законодавством. У державному та місцевих бюджетах фінансування соціального захисту цих категорій громадян можна прослідкувати за функціональною класифікацією видатків.

Найбільша частка фінансування за видатковою статтею "Соціальний захист та соціальне забезпечення" впродовж 2012—2017 рр. припадала на категорії громадян, які мають право на різні види соціального захисту: пенсіонери; сім'ї, діти та молодь; інші категорії населення, що мають право на соціальний захист.

Згідно з даними Державної казначейської служби України найбільшою за обсягом видатків є категорія пенсіонерів: 2017 р. обсяг фінансування за статтею "Соціальний захист пенсіонерів" становив 72% усіх видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, а в 2016 р. зазначена категорія бюджетних видатків становила 42,65 млрд грн, або 58% усіх видатків за цією статтею.

Значна частка цієї категорії у структурі інших видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення пояснюється, перш за все, зростанням частки людей пенсійного віку в загальній структурі населення України.

Соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні здійснюється шляхом призначення пільг, здійснення соціальних та компенсаційних виплат, а також надання соціальних послуг (здебільшого державними або комунальними закладами системи соціального захисту). Зовсім незначна частка цих соціальних послуг надається недержавними організаціями та установами, які працюють за рахунок грантів, наданих місцевими бюджетами як фінансування діяльності з надання соціальних послуг.

Усі заходи соціального захисту можуть здійснюватися у формі як грошових, так і натуральних трансфертів. Кошти, що виділяються з бюджету як капітальні трансферти, завжди мають цільове призначення. Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що трансферти у грошовій формі становлять найбільшу частку всіх трансфертів населенню в Україні (табл. 2).

До 2014 р. в Україні спостерігалася тенденція до зростання частки грошових трансфертів: вони збільшилися з 7,5 млрд грн у 2012 р. до 33,15 млрд грн.

У 2014 р. цю тенденцію можна було розглядати як позитивний сигнал, адже переважання грошових трансфертів над натуральними є типовим для найбільш розвинутих країн світу. Проте, починаючи з 2015 р., в Україні зворотно почала зростати частка натуральних трансфертів: у 2015 р. вони зросли на 9%, а грошові скоротилися на 1%. У 2017 р. натуральні трансферти зросли на 139%, тоді як грошові — лише на 43%.

Натуральні трансферти зросли здебільшого за рахунок інших операційних трансфертів, передусім пільг, обсяг фінансування яких збільшився з 6,38 млрд грн. У 2015 р. до 25,13 млрд грн у 2017 р. Зростання частки пільг за попередні три роки — певною мірою негативний сигнал, оскільки пільги не є ефективним інструментом соціального захисту.

Як засвідчує міжнародний досвід, у міру того, як країна економічно розвивається, можливості для використання грошових трансфертів як одного із заходів соціального захисту збільшуються. З економічним розвитком країни все більша частка робочої сили залучається до діяльності в офіційному секторі економіки, а фінансова інфраструктура стає доступною для дедалі більшої кількості людей, що дає державі можливість простіше відстежувати рівень доходів своїх громадян та оцінювати рівень бідності як окремих домогосподарств, так і країни загалом.

Видатки на соціальне страхування, що фінансуються з державних цільових позабюджетних фондів, становлять значну частку видатків на соціальний захист громадян України. Частка цих видатків у ВВП постійно збільшується: за 2012—2017 рр. вона зросла з 11% до 17% ВВП.

Відповідно зростає й абсолютний показник видатків державних цільових позабюджетних фондів: із 30 млрд грн до 164 млрд грн за період із 2012 по 2017 р., а в 2017 р. — на 46% порівняно з 2012 р. (табл. 3).

Соціальні потреби найбільш незахищених прошарків населення задовольняються недостатньою мірою. Високий рівень бідності в Україні, особливо серед сімей із дітьми або працездатними особами працездатного віку та сімей, де один із членів має інвалідність, свідчить про недостатню ефективність підтримки найбільш соціально незахищених категорій населення.

Про те, що система соціального захисту в Україні не відповідає європейським стандартам, свідчить аналіз таких соціальних стандартів та нормативів, як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія.

Державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються для визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, установлених Конституцією України. На основі соціальних стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія за віком, інші види соціальних та компенсаційних виплат. Вони використовуються для визначення та обґрунтування розмірів видатків державного бюджету України, бюджету АР Крим, місцевих бюджетів та державних цільових позабюджетних фондів.

Соціальні гарантії на рівні Європейського Союзу — це питома вага оплати праці у ВВП на рівні 55—65%, співвідношення мінімальної заробітної плати і середньої заробітної плати не нижче 55%, а також зростання мінімальної заробітної плати відносно прожиткового мінімуму на працездатну особу більш як у три рази, середньої заробітної плати — у п'ять-шість разів, середньої пенсії відносно прожиткового мінімуму на особу, яка втратила працездатність, — близько чотирьох разів [4].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, система заходів соціального захисту та наявні програми соціального спрямування не є ефективними засобами зниження рівня чи подолання бідності в Україні. Це також означає, що обсяг соціальних трансфертів, які мають на меті зниження рівня бідності, можна значно зменшити, якщо вони будуть адресними і спрямовуватимуться безпосередньо малозабезпеченим категоріям населення. За таких умов виникає потреба провести глибокий аналіз системи наявних заходів соціального захисту та видів соціального забезпечення, щоб запровадити механізми, які дають змогу надавати соціальну допомогу та інші заходи соціальної підтримки тим категоріям населення, які дійсно її потребують.

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

- надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення;
- надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти, культури, що не відповідає їхній якості;
- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;
- недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення.

Для вирішення розглянутих проблем пропонуємо такий комплекс заходів:

- запровадження системи раннього виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- модернізацію системи соціального обслуговування;
- надання пільги в обсязі, достатньому для забезпечення нормальної життєдіяльності особи (сім'ї);
- сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтації, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі;
- створення правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім'ї, поліпшення демографічної ситуації, забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок в українському суспільстві.

Забезпечення соціального захисту населення — процес реалізації функціональних складників соціальної безпеки для запобігання загрозам і можливим нега-

раздам та досягнення максимального рівня соціальної безпеки населення нині й у майбутньому, визначальними напрямками якого мають бути:

- забезпечення виконання державних соціальних програм, спрямованих на вирішення пріоритетних соціальних проблем регіонів;
- реалізація збалансованості та координації їх положень із регіональними програмами на етапах формування та здійснення, організації належного контролю над виконанням цих програм;
- поліпшення якості розроблення стратегій регіонального розвитку; здійснення пошуку нових ефективних нетрадиційних механізмів подолання соціальних проблем депресивних територій;
- забезпечення орієнтації регіональної політики на сталість соціально-економічного розвитку та саморозвиток регіону, запровадження ефективної регіональної програми сприяння розвитку підприємництва та соціальної відповідальності бізнесу;
- організація соціального моніторингу діяльності державних та регіональних органів та органів місцевого самоврядування;
- забезпечення підвищення ролі територіальних громад та органів місцевого самоврядування, створення ефективних механізмів їхньої участі у формуванні та реалізації регіональної політики.

Література:

1. Демчак Р.Є. Соціально-економічний захист населення: теоретичний аспект. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2011. Вип. 25. С. 144—150.
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2017 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ibser.org.ua>
3. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування. К.: Центр громадської експертизи, 2010. — Бібліографія: с. 104.
4. Лопушняк Г. Економіко-організаційні аспекти забезпечення реалізації права на соціальний захист в Україні. Галицький економічний вісник. 2011. № 2 (31). С. 10—15.

References:

1. Demchak, R. Ye. (2011), "Socio-economic protection of the population: the theoretical aspect", *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, vol. 25, pp. 144—150.
 2. Institute for Budget and Socio-Economic Research (2017), "Budget monitoring: analysis of budget execution for 2017", available at: <http://vuv.ibser.org.ua> (Accessed 10 May 2019).
 3. Bibliohrafiia (2010), *Systema sotsial'noho zakhystu ta sotsial'noho zabezpechennia v Ukraini: real'nyj stan ta perspektyvy reformuvannia* [The system of social protection and welfare in Ukraine: the real state and prospects of reform], *Tsentr hromads'koi ekspertyzy*, Kyiv, Ukraine.
 4. Lopushniak, H. (2011), "Economic and organizational aspects of the implementation of the right to social protection in Ukraine", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 2 (31), pp. 10—15.
- Стаття надійшла до редакції 16.05.2019 р.*